

ENERGOEFEKTIVĀTE

Soda sitiens lielajiem

Energoefektivitātes prasības gremdē lielo patērētāju konkurētspēju, uzņēmēji veic pasākumus, lai izvairītos no soda «sitiena» – nodevas 7% apmērā par iepriekšējā gadā patērētās elektroenerģijas izmaksām.

6.-7. lpp. →

Soda sitiens lielajiem uzņēmumiem

Energoefektivitātes prasības gremdē lielo patērētāju konkurētspēju, uzņēmēji veic pasākumus, lai izvairītos no soda «sitiena» – nodevas 7% apmērā par iepriekšējā gadā patērētās elektroenerģijas izmaksām

” Lai sasniegtu sākotnēji likumdevēja iecerēto mērķi, būtu ieteicams izvērtēt, vai visi komersanti, uz ko attiecas uzskaitītie pienākumi, patiešām spēj izpildīt pieprasītās darbības energoefektivitātes uzlabošanai un vai šīs darbības rezultējas ne tikai papīru darbos, bet gan reālos ietaupījumos. Tomēr to, vai un cik šādas investīcijas patiesi būs ietekmējušas energoefektivitāti, rādīs laiks un likuma piemērotāju sprātīgums, interpretējot normas praksē,

Viktorija Smirnova-Cerkasa, ZAB Sorainen zvērīnāta advokāte

” VIEDOKLIS

Pasākumu komplekss, nevis viens darbs

Katrina Zarina, LTRK valdes locekle:

” Kopumā valsts centieni veicināt energoefektivitāti ir atbalstāmi, tomēr paralēli jāstrādā arī pie elektrības cenu samazināšiem pasākumiem, piemēram, jārisina gadiem neatrisinātais obligātā iepirkuma komponentes jautājums, kas elektrības cenu vietējiem uzņēmējiem padara par vienu no dārgākajām Eiropas Savienībā, palielinot produktu un pakalpojumu pašizmaksu un samazinot to konkurētspēju tirgos.

Ekonomikas ministrijai jāveic aktīvs informatīvs darbs gan par jaunajām prasībām uzņēmējiem un to neieviešanas sekām, gan par veikto energoefektivitātes pasākumu pozitīvo efektu, ilgtermiņā mazinot elektrības patēriņu un izmaksas. Būtu nepieciešams informēt par pasākumiem, kas veicami ar zemām, vidējām un lielām investīcijām un to atmaksāšanas periodu. Jārod papildus publiskie finansējuma avoti industriālās energoefektivitātes pasākumu ieviešanai. Šobrīd ir pieejami līdzekļi no vienas ES fondu aktivitātes 32 milj. eiro apmērā, kas mūsu prāt, ņemot vērā nepieciešamo investīciju apjomu uzņēmēju pusē, lai sasniegtu definētos sasniežamos mērķus, ir nepietiekami.

Tādu aiņu ieskicē DB aptaujātie uzņēmēji. Šādu situāciju ir radījis Energoefektivitātes likums. Tajā paredzēta arī virkne obligāto prasību, kas noteikt komersantiem jāsteno un kuru veikšanai nepieciešamas papildu investīcijas, kas mērāmas desmitiem un pat simtiem tūkstošos eiro, secina ZAB Sorainen zvērīnāta advokāte Viktorija Smirnova-Cerkasa. Viņa atzīst, ka daļa pienākumu, kas jāpilda, nav pietiekami izvērtēti un nesasniedz sākotnējo iecerēti. «Energoresursu racionāla izmantošana un pārvaldība, lai sekmētu ilgtspējīgu tautsaimniecības attīstību un ierobežotu klimata pārmaiņas, ir Energoefektivitātes regulējuma mērķis, kur valstij katru gadu ir jānodrošina gala patērētāju energoefektivitātes pasākumi, kas ļautu ietaupīt 1,5% no visas valsts gala patērētājiem piegādātās enerģijas,» likuma mērķi atgādina V. Smirnova-Cerkasa.

Pienākumi 236

Energoefektivitātes likums uzliek par pienākumu lielajiem uzņēmumiem un lielajiem patērētājiem reizi četros gados veikt uzņēmuma energoauditu vai ieviest sertificētu energopārvaldības sistēmu. «Ar lielo uzņēmumu tika apzīmēts uzņēmums, kas nodarbinā vairāk nekā 249 darbiniekus vai kura pārskata gada apgrozījums pārsniedz 50 milj. eiro un gada bilance pārsniedz 43 milj. eiro,» skaidro V. Smirnova-Cerkasa. Viņa arī vērs uzmanību, ka uzņēmumam pašam nav jāvērtē sava atbilstība kritērijiem, to viņa vieta izdara Centrālā statistikas pārvalde, kas iekļauj to lielo uzņēmumu sarakstā, ja divus pārskata gadus pēc kārtas tas atbilst uzskaitītajiem kritērijiem. Lielo uzņēmumu saraksts ir pieejams Ekonomikas ministrijas mājaslapā, kur aktuālajā sarakstā par 2016. gadu ir uzskaitīti 234 uzņēmumi. «Pirmkārt, tā uzliek par pienākumu veikt energoauditu, vai ieviest energopārvaldības sistēmu vai sertificētu vides pārvaldības sistēmu ar papildinājumu. Otrkārt, pēc šo darbību veikšanas uzņēmumam, aizpildot noteiktas formas iesniegumu, par to jāinformē Ekonomikas ministrija, norādot vismaz trīs pasākumus, kas paaugstinās energoefektivitāti, nodrošinot vislielāko enerģijas ietaupījumu vai ekonomisko atdevi. Treškārt, ja uzņēmums izvēlējies ieviest sistēmu, tad ik gadu tam jāiesniedz pārskats par ieviestajiem energoefektivitātes uzlabošanas pasākumiem un sasniegtajiem ietaupījumiem, veicot sistēmas iekšējo auditu un sistēmas vadības pārskatu. Visbeidzot, četru gadu laikā jāievieš vismaz trīs energoefektivitātes uzlabošanas pasākumi, kuru rezultātā būs vislielākais novērtējams enerģijas ietaupījums vai ekonomiskā atdevē,» skaidro V. Smirnova-Cerkasa.

Baltie plankumi

Cits stāsts ir uzņēmumiem, kuri strādā irētās telpās. «Pieņemam, sarakstā ir sabiedriskās ēdināšanas uzņēmumi, kuriem nepieder nekustamie īpašumi, tie darbojas tikai nomātos īpašumos, kur iespējas ieviest energoefektivitātes pasākumus nomnieka statusā ir ierobežotas. Var aizbildināties, ka saskaņā ar Ēku energoefektivitātes likumu ēkas energoaudits veicama arī pēc nomnieka pieprasījuma, tomēr praksē īpašnieki nesteidzas tādos pasūtīt,» situāciju raksturo V. Smirnova-Cerkasa. Viņa arī norāda, ka šādi uzņēmumi nomā arī iekārtas. «Neskaids paliek jautājums, kas tieši šādos gadījumos būtu pakļauts energoefektivitātes pasākumiem un vai šādi ieguldījumi nomātais telpās un iekārtās būtu jāveic tieši nomniekam, ja pēc nomas līguma noteikumiem nomnieks telpas vai iekārtas tikai lieto. Tāpat sarakstā ir arī uzņēmumi, kas sasniegt lielu uzņēmuma kritērijus tikai tādēļ, ka nodarbinā darbiniekus, kas tiek iznomāti citiem grupas uzņēmumiem. Protī, sarakstā ir minēti uzņēmumi, kuriem nav ne kustamas, ne nekustamas mantas, attiecībā uz kuru uzņēmums var piemērot energoefektivitātes pasākumus, tomēr pēc nodarbināto skaita vai apgrozījuma kritērija tas tiek iekļauts lielo uzņēmumu sarakstā. Pastāv šāds regulējums nenosaka izņēmumus kompāniju grupām un rīcību šādos gadījumos. Kas tieši ir auditējams šādās situācijās un kā tiek apliecināta atbilstība energoefektivitātes prasībām šādiem uzņēmumiem, pa-

Darīs paši

«Esam to uzņēmumu vidū, uz kuriem energoefektivitātes prasības attiecas, un līdz ar to arī esam spiesti tērēt naudu pasākumiem, kuri palielina

izmaksas, bet neuzlabo konkurētspēju nedz arī darba efektivitāti,» norāda zivju konservu ražošanas AS Brīvība Vilnis valdes priekšsēdētājs Arnolds Babris. Viņš norāda, ka, neko nedarot, uzņēmums tiks sodīts ar īpašu nodokli – 7% apmērā no elektrības maksājuma par pagājušo gadu. «Pašlaik veicam pasākumus, lai uzņēmumam pašam būtu savs energoauditors, kurš arī izstrādā energotaupīšanas pasākumu plānu,» stāsta A. Babris. Ārpalpojums izmaksā dārgāk. «Mums ir trīs ražotnes dažādās Latvijas vietās, un tāpēc veicam sertifikāciju, un arī pašiem būs savs energoauditors, kurš, labi zinot uzņēmumu un tā ražotnes, izstrādās efektīvāko pasākumu plānu,» norāda mebeļu ražošanas SIA Daļrade koks valdes priekšsēdētājs Andris Jansons. Viņš atgādina, ka tiek vērtēts uzņēmuma (juridiskās personas), nevis ražotnes elektroenerģijas patēriņš un tādejādi uzņēmums ar vairākiem nelielām ražotnēm nokļūst liela elektroenerģijas patērētāja statusā. «Situācija, kad daudzi ražotāji ir nospiesti uz ceļiem, energoefektivitātes prasības būs kārtējais akmeņi kaklā, un pieļauju, ka būs tādi, kuri daļēji vai pilnībā slēgs savas ražotnes un parcs ražošanu uz citām valstīm,» prognozē A. Babris, piebilstot, ka īpaši vecajām ražotnēm un iekārtām šīs prasības prasīs neadekvātus ieguldījumus, kā rezultātā nav ekonomisks jēgas šādiem pasākumiem.

liek atklāts jautājums,» brīdina V. Smirnova-Cerkasa. Ekonomikas ministrijas publicētās atskaites liecina, ka februāra beigās prasības pilnīgi vai daļēji izpildījusi mazāk kā trešdaļa lielo uzņēmumu sarakstā esošo uzņēmumu.

Pienākumu jūra

Par lielajiem patērētājiem tiek uzskatīti uzņēmumi, kuru ikgadējais elektroenerģijas patēriņš pārsniedz 500 MWh. «Pirmkārt, uzņēmumā jāievieš un jāsertificē energopārvaldības sistēma vai jāpapildina un jāsertificē esošā vides pārvaldības sistēma vai jāveic energoaudits (līdz 2018. gada 1. aprīlim). Turpmākie pasākumi jāveic līdzīgi kā liela uzņēmuma gadījumos, izņemot to, ka vismaz trīs energoefektivitātes uzlabošanas pasākumi, kuru rezultātā būs vislielākais novērtējams enerģijas ietaupījums vai ekonomiskā atdevē, jāievieš līdz 2022. gada 1. aprīlim,» uz jautājumu, ko uzņēmumam nozīmē iekļaušana lielā elektroenerģijas patērētāja statusā, atbild V. Smirnova-Cerkasa. Ja viens uzņēmums atbilst abiem minētajiem kritērijiem, tam piemēro noteikumus, kas attiecas uz lielajiem uzņēmumiem. «Energoauditam jāpaver vismaz 90% no liela uzņēmuma kopējā enerģijas galapatēriņa, un tā ietvaros akreditētais energoauditors veiks darbības, lai iegūtu informāciju par enerģijas patēriņa struktūru ēkās vai ēku grupās, procesos vai iekārtās, kā arī, lai noteiktu un novērtētu ekonomiski pamatotas enerģijas ietaupījuma iespējas, kuru rezultāti tiek apkopoti ziņojumā, kurā aprakstīta aktuālā situācija uzņēmumā, apkopotas enerģijas izmaksas, detalizēti analizēti enerģijas patēriņš un identifiēti galvenie energoefektivitātes pasākumi, kuriem veikta ekonomiskās izvērtējums. Pirmais energoaudits ir jāveic gada laikā pēc uzņēmuma iekļaušanas lielo uzņēmumu sarakstā, savukārt, kārtējais energoaudits veicama reizi četros gados. 2016. gada sarakstā esošajiem uzņēmumiem pirmais energoaudits jāveic līdz šī gada 1. decembrim,» laika grafiku iezīmē V. Smirnova-Cerkasa. Savukārt, energopārvaldības sistēma ieviešana nozīmē noteikt enerģijas patēriņa sadaļījumu, identifiēt sasniežamos rādītājus un izstrādāt rīcības plānu energoefektivitātes palielināšanai, kurā var tikt iekļauts gan noteiktas darbības, ko uzņēmums veiks, gan noteikta energoefektivitātes politika, piemēram, attiecībā uz jauno iekārtu un tehnoloģiju iepirkšanu, jauna aprīkojuma uzstādīšanu vai jaunu objektu būvniecību. Ieviešot energopārvaldības sistēmu, uzņēmumam jāseko rādītājiem un, veicot iekšējos auditus, jāsaņemas attiecīgie pārvaldības darbības pārskati. Tā kā sistēmas sertifikācija ir derīga trīs gadus, tad jāreķinās ar tās atjaunošanu. Savukārt, ja uzņēmums nevarēs izpildīt prasības, tad būs jāmaksā nodeva. «Plānots, ka energoefektivitātes nodevu maksās lielais elektroenerģijas patērētājs, kuram nav iev-

spējams radīt apstākļus efektīvai energoresursu izmantošanai un ietaupīt energoresursus, proti, ieviest energoauditus, papildināt esošu vides pārvaldības sistēmu vai ieviest energopārvaldības sistēmu,» skaidro V. Smirnova-Čerkasa. Viņa piebilst, ka pašreiz Ministru kabineta izskatīšanā esošais noteikumu projekts paredz, ka energoefektivitātes nodevas likme būs 7 % no iepriekšējā gadā patērētās elektroenerģijas izmaksām. Minētās izmaksas aprēķinās, attiecīgajā gadā patērētās megavatstundas sareizinot ar Eurostat publicēto vidējo elektroenerģijas cenu rūpniecībā Latvijā par iepriekšējo gadu (eiro/MWh). «Nodevas apmēra noteikšanā tiek izmantots princips, lai nodevas apmērs būtu līdzvērtīgs tādām enerģijas un izmaksu ietaupījumam, ko energopārvaldības ieviešanas rezultātā varētu gūt uzņēmums ar iztūrešanās maiņas, izglītības un citiem organizatoriskiem pasākumiem, neieguldot būtiskas investīcijas. Iemaksātie līdzekļi nonāks jaunizveidojamā Valsts energoefektivitātes fondā, un tiks novirzīti energoefektivitātes pasākumu īstenošanai,» uzsver V. Smirnova-Čerkasa.

Bez efekta

«Uzņēmēji jau sen ir ieviesuši visu, kas rada izmaksu samazinājumu, tostarp arī energorekursiem, taču no augšas «uzliktā» energoefektivitāte neko tādu nedod,» bilst A. Babris. Arī Būvmateriālu ražotāju asociācijas izpilddirektors Leonīds Jākobsons norāda, ka energoietilpīgākie ražotāji ar šo jautājumu nodarbojas visu laiku, jo ražošanas izmaksas tieši elektroenerģija veido lielu izmaksu īpatsvaru. «Diemžēl visi pasākumi, kuri palielina energoresursu izmaksas, sāpīgi ietekmē uzņēmumu finansālās darbības rādītājus, un uzņēmējiem būtībā nav lielas nozīmes, kā šīs izmaksas sauc – par OIK vai energoefektivitāti, vai kā citādāk,» uzsver L. Jākobsons. Viņš kā skaudru piemēru min *Liepājas metalurģa* likteni.

«Lai palielinātu energoapgādes drošību, tērējot mazāk energoresursu, veiktu pasākumus enerģijas taupīšanai un investētu energoefektivitātes palielināšanā, uzņēmumi jau šodien spiesti tērēt nākotnes ietaupījuma vārdā,» secina V. Smirnova-Čerkasa. Kā redzams no iepriekš minētā, daļai uzņēmumu likumdevējs uzliek par pienākumu veikt investīcijas energoefektivitātes pasākumu ieviešanai, neatkarīgi no paša komersanta viedokļa un iespējām. «Tomēr, lai sasniegtu sākotnēji likumdevēja iecerēto mērķi, būtu ieteicams izvērtēt, vai visi komersanti, uz ko attiecas uzskaitītie pienākumi, patiešām spēj izpildīt pieprasītās darbības energoefektivitātes uzlabošanai un vai šīs darbības rezultējas ne tikai papīru darbos, bet gan reālos ietaupījumos. Tomēr tas, vai un cik šādas investīcijas patiesi būs ietekmējušas energoefektivitāti, rādīs laiks un likuma piemērotāju saprātīgums, interpretējot normas praksē,» tā V. Smirnova-Čerkasa.

Māris Ķirsons